

Parent and Child Rights in Special Education Procedural Safeguards Notice

Áłchíní bich'í' `anádahazt'ígíí t'áá yidaneel'ánigo `ániltsoho
na'nitingo `ódahoolaaah hazáají Ámá dóo azhe'é ba'álchíní
bich'í' anídahazt'ígíí bee hazáanii bee bá `ahóót'ígo binahjí bił
bééhóznigo saad bá'alkéé sinilígíí.

New Mexico Public Education Department, Special Education Bureau
120 South Federal Place, Room 206, Santa Fe, NM 87501

I. About Special Education

Áłchíní bich'í' `inádahazt'ígíí t'áá yidaneel'ánigo `ániltsohgo nanitin dóo
`idahoolaaahdo biniiyé Washindqondéé bee haz'áanii bik'ehgo
na'anishdoolee'ígíí alyáá. Dii bee hazaanii Individuals with Disabilities
Education Act- IDEA, Part B, regulations at 34 CFR Sec.300.8 wolyé.

Akó dii Washindqon bibee haz'áanii binahjí `ach'í'`anáhoot'í' ádaat'éhígíí
táá'ts'aadah `alkéé haz'áagoo bik'ist'í'. Dii táats'ahdahgoo (13) `alkéé
sinilígíí ei łah bilágáana bizaa k'ehji autism dóo dyslexia daawolé. Łah
ei t'áá Diné bizaa'k'ehjí daawóji; `ajeikał, `anaa'adin, náání
yini'áhádengoda ei doodai yiini'á'óohgoda, ei doodai doo hazho'ó saad
bee yáti'da dóo doo hazho'ó saad ak'ihdiit'ihgoda, náání, `ats'iis da
heit'éego baa da'hazaa'goda. Dii áłchíní bee bich'í'`inídahwiiz'í'ígíí bee
hazáanii bá'alyaa'.

Ákó Yóót'ó Hahoodzohjí `álchíní táá'dóo náhást'ei' (3 to 9 years
old) binaaha'ígíí oltá'jí ak'éédéé dineesdlí'go ei doodai saad yózhígi
yee`akéédéé dineesdlí'go `aldo łahdoo yił'ót'á. Akónidí díí bee hazaanii
doo t'áá `at'ei' áłchíní bich'í' `indahazt'ígíí bik'ist'ída. Naakí `alkéé
haz'aagoo t'éiyá t'aa `iiyisíí bee hazaanii ba' alyaa. T'áálá'ígoné' ei
Washindqon dóo Yóót'ó Hahoodzoh bibee hazáanii'ígíí bik'ehgo
`ach'í'`anahoot'í' yiłnínígíí ei t'éiyá bik'ist'í'. Áádóo éi `ach'í'`anáhoot'í'
nilínígíí `álchíní ołta' hazaa'jí `nizhónigo `ihwiidoo'aałyéé'ne' neeniłt'á
dooleetgo ei t'éiyá `alaah'aniltsohgo bee hazáanii bá'alyaa. Akó díí bee

hazaanii áłchíní bich'í' anádahazt'ígíí t'áá yidaneel'ánigo 'ániltsogo na'nitingo 'ódahoolaaah dooleet biniyé 'áhát'í'.

II. Procedural Safeguards -

Áłchíní bich'í' 'anídahazt'í'ígíí nizhónigo da'olta'dooleet biniyé Washindq qndęę bee haz'aanii bá alyaa. Ákó amá dóó azhe'é baa áłchíní bich'í' 'inídahwiizt'í'ígíí díí saad 'at'kéé sinilgo bee haz'aanii alyaa'ígíí bił bée'hózin dooleet biniyé naaltsoos adaalne'ígíí ei doodái saad nat'aagii (email wolye'hiígíí) biyijí bił hwidooní.

Haalá amá dóó azhe'é dóó aniséhí danilinígíí ba áłchíní bi'oltá' t'áá át'éijj' bee bóholniih.Áádóó dii bee haz'ąanii ałdo' bá da'oltá'í danilinígíí dóó olta'jí bódahoolnii'ígíí bił bee hozin dooleet.

Díí naaltsoos t'áá 'até' Washindq qndęę doo Yóotó' Hahoodzohdęę bibee haz'aanii alyaa'ígíí binahj'í' áłchíní bich'í'anáhoot'í'gó bik'ehgo biłna'anishígíí bikáá'go amá dóó azhe'é bił 'iishjání 'í'doolniit.

III. Decision Makers under the IDEA - Háilá' łahdoo 'áłchíní bich'í' anídahaazt'í'ígíí yaa hádoodzih?

Washindóon bibee haz'ąanii' bik'ehgo ei Yóot'ó Hahoodzójí áłchíní bich'í' 'inádahazt'í'ígíí t'áá yidaneel'ánigo 'ániltsogo nanitingo 'ódahoolaaahígíí t'ádóó tseebíí ts'áadah (18 years old) bináhahgo bimá dóó bizhe'é t'ááłahdoo bá yałti'go t'éiya bee bá 'áhoot'í'.

Náání amá dóó azhe'é t'áá adingo éi 'anisehí ei doodái amá sání, 'achei, 'análída bá sizj' dooleet. Naaní díí t'áá bidí hoyeigo t'áá haishj'ih naaní łahdęęgo 'ásizj'ni 'abi'diilyaa'ígíí ei bá 'áhoot'í' dooleet ałdo.

Díí biniináá 'ákó' t'éhígíí éi jó 'áłchíní t'ádo' tseebíí ts'áadah (18 years old) bináhahgo doo t'ábi hoyaaní nilíigo baantsáhákeesda. Ákó t'ádo' t'ábi 'ak'iyádilt'í' yiileigo hazho'ó t'áá nilinígíí 'at'éego 'adáhadoodzi yééné' doo bá biigha da dóó doo yi'óhnilj'łeh.

Tseebíí ts'áadah binááhai (18 years old) dóó yiwój'í ei t'áá bí'adaayalt'í'go bá'áhoot'í' yiileh. Ákó ndí łahdęę 'ánahwii'ááhii nilinígíí łahda doo t'áabi 'adásizj'igo yiigháda biłniigo ei doo bee bá 'áhoot'í' da.

Áádóó t'áá nináhihaah bik'eh bá da'oltá'í danilínígíí amá dóó azhe'é be'awéé' díí'ts'aadah (14 years old) bináahai dóó yówójí' t'ábí 'adaayalt'í'go bee bá'ahoot'í'ígíí bee bi'iishjání 'áanal'íídooleeł.

IV. An Overview of the Special Education Process -

Nihik'éyah ashdladiingo nihił hahoodzó'ígíí biy'i' nihíbee hazaanii'ígíí binahjí' t'áá 'ałtsoh áłchíní, doo łá'a'ógo ndábi'dinitin dóó 'ídáhooł'aah dooleeł'ígíí biniyé bee hazáani bá'alyaa. Háálá áłchíní bich'í' índahazt'ígíí bił na'anishgo ayóo nanitł'ah. Áádóó 'áłchíní bich'í' 'anídahazt'ígíí doo nabiniłtł'aa'igo bił na'anishgo 'óhool'aah dooleeł'ígíí t'áá aháyoí nabik'íyát'í'go t'éiyá yá'át'ééh. T'óo'ahayoídeé baa jíłáą'go, amá dóó azhe'éda t'áá 'at'áhgo, t'éiyá t'áá nilínígíí 'atéego 'ałchíní bich'í' ínídahazt'í'ígíí hazho'ó bił na'anish. Díí biniinaa t'áá 'áłtsó da'oolta' náhaaz'ąągo áłchíní t'áá aheeł'éigo bił na'anishdo biniyé bee hazaanii 'adaalyaa.

Áádóó bá da'olta'í danilínígíí ałdóó' 'ałchíní díí'ts'aadah (14 years old) bináháh dóó' yówíjí' łahdo t'ábí naas néini'jí' bi'ółta' yaniyałt'igo bá'ahoot'í'go ayoósin dooleeł.

V. The Special Education Process

Da'oolta' nahaz'ąągo amá dóó 'azhe'é jíłínígíí łahdoo bee hazaanii t'áá hak'ist'í'go at'é. Ákó bee hazaanii binahjí' t'áá há'adahwiizt'ígíí hoł bee hozingo yá'át'ééh. Díí binahjíh ha'áłchíní bich'í' anáhoot'igo áłchíní bich'í' anádahazt'ígíí bił na'anishjí' beehazaanii adaalyá'ígíí baa ákojinízin. Díí bik'ehgo t'áá 'át'é'nilínígíí 'át'éego ha'áłchíní bił na'anishígíí hoł beehozin dooleeł.

1. T'áál'a'í gone'. Ámá doo azh'é éí doodaí eiyá báda'oltá'í danilínígíí 'adaaniigo t'éiyá 'áłchíní baa 'at'éí haat'íídoo.

Ákó ha'áłchíní t'áá'daatsí aniih bich'í' anáhooti' ha'niigoo baahwííníst'ígíígo áłchíní bich'í'ínídahazt'igo yika'anájahígíí SAT team dahwolyéigo ha'áłchíní nideełkaahgo haah halzhish. Díígíí 'at'éigo ha'áłchíní ts'idá 'ałtséedii naalkaahgo hah'halzhish.

2. Naakí gone'. Kwinízhahdii ei áłchíní naalkaah doo. Táá áłąą'át'éego 'áłchíní naalkaah dooleeł. Ákóndí ama dóo azhe'é t'áá'ákóniigo dóo naaltsoos bikáá'gíí bizhí' 'iiyiláágo t'éiyá ba'áłchíní naalkaah dooleeł. Ákó t'áádoo hastáąđiinji (60 days) bilaah yiłkaahí áłchíní naalkaah dooleeł.

IEP Individualized Education Plan team da'wolyéhígíí áłchíní yika'anájágo yiłnidaalnishígíí SAT/Three Tier intervention process wolyégo 'áłchíní naaska'ęę'ígíí bik'ehgo naaltsoos adeeyiłjıhgo t'áá bee bá'áhoot'í'. Dii binahjıh áłchíní háiyiit'éego shıjıh bił nit'oonishígíí baa yát'igo háhalzhish.

3. Táá' gone'. Konízádii hoolzhishgo áłchíní daats'í t'áá anii bich'ı' anahoot'í' ha'niigo baa hwiinıt'ıjıh. Ákó áłchíní t'áá haadá yiit'éego baa'dáhas'ąnıgıí bi'ólta'ıgıí t'áá anii néniłt'ı'ago ei bá 'ahoot'í' dooleeł bi'didoonił. Dooda at'éego ei doo ba'ahoot'í' da bi'didoonił.

4. Díı' gone'. Ákó IEP team danilinıgıí ha'áłchíní t'áá anii bich'ı' anáhoot'í' dadiinııdgo éı áłchíní bich'ı' anıdahazt'ı'go naaltsoos bá hadádilne'ıgıí, IEP wolyéigo, yá' hádeedidooliıł. Díı naaltsoos IEP wolyéhıgıí ei bik'ehgo ha'áłchíní t'áá bee hazánii niłınıgıí bik'ehgo bik'á'aná'áwógó 'oltá'do. Ákóndii áma dóo azhe'é t'áá'iiyisii łahdoo yik'iyadıłt'ı'go bił na'anish dooleeł.

5. Ashdlá' gone'. Kwe'é naanı áma dóo azhe'é t'áá'ákóniigo t'éiyá ba'áłchíní 'áłchíní bichi'ı' inıdahazt'ıgógó t'ayidaneeląąhgo da'oltá'go naaltsoos IEP wolyéigo bá'adaalne'ıgıí łá' bá hadıdooonił dóo bá 'ałkee sinilgo adooonił. Díı binahjı' ołtá'di bił na'anish dooleeł. Kódoó áłchíní bił na'anishgo haah haalzhish.

6. Hást'ąą gone'. T'áá nináhihaah bik'eh ha'áłchíní binaaltsoos bik'ehgo bił na'anishıgıí t'á nınánıł'ıjıhgo bee haz'ą'. Ákóndí t'áá bich'ıdó dóo t'áá bit'á'ıgıí ama dóo azhe'é ei doodaı ba'olt'á'ı danılınıgııda 'adaaniigo ałdoo' áłchíní bich'ı' anáhoot'ı'ıgıí binaaltsoos bik'ehgo bił na'anishıgıí nınaanıl'ıjıgo t'áá bee 'ahoot'ı'.

7. Tsoots'id gone'. Náání t'áá' nináhahjǰh bá da'ólta'í danilínígíí áłchíní bich'ǰ' ínidáhazt'í'ígíí t'áá nínaaneilkaah dóó binaaltsos yii'nínaadeest'ǰǰgo bee hazaanii bá `adaalyaa. Ákóndí amá dóó azh'e'é ei doodaí bá olta'í danilínígíí dooda daaniigo ałdoo' doo nínaanilkaahdá `ałdó'.
8. Tseebí'í goné'. Kónízádii áłchíní ninaa bi'dilkaagoo t'áá `ałtseyeédąą náhalingo hanínaahalzhish. T'áá daats'í' anii' t'áádii bich'í'anáhwiit'éi dóó t'áadii daats'í' t'áá bá `ahoot'í' ha'niigo nínaabi'dilkaah dooleeł.
9. Náhást'éí gone'. Áłchíní nínaabi'diskaago nt'éé t'áadii t'áábiká'aná'awó' dooleeł hódooniidgo, naaltsos IEP wolyé'hígíí ła' bá hánaadidoolniit. Náání áłchíní nínaabi'diskaago k'ad t'áá yá'át'ééh dóó doo bich'ǰ' anáhoot'í'da hó'dooniidgo bikáá `aná'áwoo'yéé bits'ąą' ni' hódoolniit.

VI. Prior Written Notice of Proposed Action Ámá dóó azhe'é aląąǰh naaltsos bee 'éé hozínígíí bee bił 'iishjání al'ǰh.

Áma dóó azhe'é jilǰǰgo há'áłchíní t'áhdoos baa hwiinít'ǰǰgo naaltsos bee' ééhózinígíí hach'ǰ' alǰh dóó bee hó'iishjání al'ǰh. Díi naaltsosígíí ei na'áłchíní bich'ǰ' anáhoot'í'gii `at'é' níigo ei dóodaí hái yit'éego nabi'didoolkáhígíí bik'áago ei dóodaí haayit'éego naaltsos bá hanaadidoolniit dóó haayit'éego naaltsos bik'ehgo bił na'anishígíí bá łahgoo `indoolniit níigo bikáá'dazdzógo `áłtsé naaltsos hach'ǰ'alǰh.

Ákó naaní díi naaltsos bikáá' dasdzódooleeh'ígíí eiyá: Haiyit'éego ha'áłchíní bąąhwiit'inígíí dóó t'áá daats'í' aniih bich'í' `anáhoot'í' ha'niigo baa yát'í' dóó haiyit'éego nabi'dilkááh dooleełígíí dóó haiyit'éego biká'át'oowolígíí `áłtsé bee hozingo `alǰh. Áádóó naaní ha'at'ii binajǰ' ha'áłchíní baa yát'í' dóó nabi'diskáá'ígíí ałdoo' bee hozingo `ádoolniit. Naaní amá dóó azhe'é jilínígíí bee hazáanii hák'isti' dóó haiyit'éego háká'at'oowolígíí naaltsos bikáá'ádadoolniit.

Ákóndí t'áá nízáá hadziigoo naaltsosígíí hach'ǰ' ádoolniit, ákó ei binahjǰ hoł bee'hózin. Áádóó naaltsosígíí hazhó'ó bik'izhdiit'ǰh dóó t'áá Diné k'ehjǰ saadígíída bee shil hódoonih jiniigo t'áá bee há'ahoot'í'.

VII. Actions Requiring Parent's Consent

Ámá dóo azhe'é jiljigo t'áa łahdoo at'áh ha'álchíní baayájl't'igo t'éiyá nizhóní. Díí biniinaa alaaajh naaltsoos bee 'éé hozínígíí hach'í' 'áljijh dóo haiyiit'éegoo ha'álchíní biká' at'oowołígíí bee hoł 'iishjání ał'ijh.

Łahdá ei ba'olta'í danilínígíí t'áa ch'eeh ha'ch'í' índa'iil'ijh dóo béesh bee hane'é da ch'eeh yee hach'í'nidáhalnihgo dóo ch'eehda haandaakágo t'áa doo bee hołhónídá. Díígii at'éego ei bá da'olta'í doo bee bíhoodiit'í'da dooleeł.

Náání ha'álchíní nabi'didoolkáh ha'niigo ałdoo' bá'da'olta'í danilínígíí t'áa háh yík'énída'dooleeł béeso t'áa bi'ó'jineel'ąągo. Ákondí naaltsoos bee 'eehózinígíí bikáá'gi házhí 'ajiił'ijhgo t'éiyá ha'álchíní biká'at'oowołígíí dóo nabi'dilkááh dooleeł. Áádóo bá da'olta'í danilínígíí t'áa naaní łahd'éé' ha'álchíní ył nidaalnish dóo néilkáah dooleeł daaniigo lą'ąą t'áa 'ákójiniigo t'éiyá bee 'ahoot'í'.

Naaní bee nahaz'aanii doo bik'izhdiit'ijhgo ałdoo' bee 'iishjání 'azhdiil'ijh. 'Áádóo t'áa hołhooné' ndii t'áadoo hoł ak'oot'éego ei doodaí doo jinízíngo ałdoo' bá da'olt'á'í danilínígíí bił na'hójilnih. Ákó jinízíngo ei t'áa ha'at'iishijh doo hoł ákót'ée'hígii ei bá'da'olta'í' álchíní yika'anájáhígíí t'áa łahgo á'téego shá baa náhwidoot'ijl jinízíngo t'áa bee há'ahoot'í'. Ákondí ha'álchíní álchíní bich'í' anádahazt'igo biká'índa'awó haząąjí doo bájinizíngo ałdoo' naaltsoos bikáá' 'alyaago bee baanáhójilní.

Díí naaltsoosígíí bee hazhdiil'ijhgo ei ha'álchíní doo biká'aná'awóda dóo doo baa hwiint'ijda yiileeh. Naaní díí naaltsoosígíí 'ájiił'ijhgo 'olta'di ha'álchíní dóo álchíní bich'í'ínídahazt'í'jí bił na'anishda. T'áa lahji' álchíní doo bich'í' inídahazt'ígíí yiit'áh naaghaagó dóo t'áa ei ył dah'olta'yiiileeh.

VIII. Student Records

Olt'á'di áłchíní bich'í'inídáhazt'igoo yiká'anájáhígíí, IEP team daawolyéhígíí ha'áłchíní binaaltsoos sinilígíí yii'dídoos'íłgo bee ba'ahoot'í'. Áádóó ei binahjí' áłchíní bich'í'inídáhazt'í'go bił na'anish'ígíí bee bá'ahoot'í' didooniit. 'Ákóndí amá dóó azhe'é jilínígíí ei doodaí 'ásizjiniil nilínígíí naaltsoos sinilígíí łahdoo biidídeish'íł nizingó 'ałdo' t'á bee bá'ahoot'í'. Ákó t'á doo ha'áłchíní ba' ałah 'aléigo ei doodaí t'ádoos baahwiinít'íłgo binaaltsoosígíí biijideez'íłgo t'á bee ha'ahoot'í' 'ałdo'. 'Ákó dízdiiin dóó bi'ah ashdlájijí' (45 days) t'éiyá bee 'ahoot'í' 'akwiijinízingo.

Naaní ha'áłchíní binaaltsoosígíí łah shábee'doolniit jinizíngo ałdoos t'áabee'ahoot'í' ákóndí yaalígíí baqah 'ilij. Ákóndí yaalígíí bi'ójineel'aqagoo ei t'áá jii'ke naaltsoos ha'adoolniit.

Łahdá ei bá'da'olta'í danilínígíí t'áá at'é nit'éé naaltsoos jidínoos'íłgígíí dooda dáhałniih, haalá náání łá' 'áłchíní da bizhí' da'atahgo biniinaa doo bee haz'qada.

Áádóó ha'áłchíní binaaltsoos t'áá háada yit'éego doo bik'izhdiit'íłhgo ałdoos hazho'ó hołhodoonigo bee haz'q. Áádóó náání t'áá háada yit'éego naaltsoos bik'áá daszó'ígíí doo hoł 'akót'éego ei doodaí sha'áłchíní binaaltsoos doo hazho'ó baa 'aháyaqada łah jinízingo ałdoos t'ááłahgo at'éego inídooniit jiniih.

Bá'da'olta'í danilínígíí dooda dahhałniigo ei t'áá nitsaago, formal hearing wolyégo, biyijí' há baanáhwiiidoot'iił biniiyé naaltsoos bee nijiltsós. Díí ei naaní lahjí FERPA Family Educational Rights and Privacy Act wolyéigo bi'beehaz'aanii bik'ehgo baa hwiini't'ijh. Áádii ałdoos t'áá 'at'é'nt'éé ha'áłchíní binaaltsoos baa hwiinít'ínee áłtsoh na'goo shá hódoolniit jiniigo t'áá bee ahoot'í'. Áádóó ha'áłchíní naaní lahjigo oltá'go dahdiigháahgo ałdoos naaltsoosígíí t'ábikee' adoolniitgo bee haz'q'.

IX. Educational Evaluation

Áłchíní t'áá daatsí t'áá' anii bich'í anáhoot'í' hwiindzingo t'áá yiiłtsédí haalzíd dóó nabi'dilkaah łéh. Ákó doo ei t'óó amá dóó azhe'é ei doodaí ba'olta'í nilínígíí áłchíní heisiidígíí t'éiyá binahjí' bee 'ééhozinda.

Hazho'ó ei áłchíní binitsekees silaaji' dóo bits'íís hadit'éíjǫ' dóo bizaad yee'yalt'i'ígíída naalkaah. Díígií 'at'éigo ha'áłchíní ts'idá 'altséedii naalkaahgo hah'halzhish dóo díí nabi'diskaa'ígíí binahji' ha'áłchíní bich'ǫ' 'anáhoot'ígíí t'áá yineel'ánigo 'ániltsoo na'nitingo 'óhoołaaahgo bił nit'oonish dóo naaltsoos bá ałkee' niinił.

'Áádóo ha'áłchíní t'áá yiidaq biká'ana'áwó'goo ei ninaabidilkaah dooleet aldoo'. Ákó t'áá 'ałch'íshíjǫ' ha'zho'ó ei nabi'dilkaahgo t'éiyá yá'át'ééh.

Naaní kwe'é ei amá dóo azhe'é alaajǫh naaltsoos bee 'éé hozínígíí bich'ǫ' adoolniil. K'ad na'áłchíní nabi'diilkááh dooleet níigo. Díí naaltsoosígíí ei ha'áłchíní t'áá yiiltsédí ei doodaí ninaa bi'dilkaahgoda dóo háiyiit'éego nabi'diskaahígíí dóo naaltsoos bee 'édahozínígíí ałdoo' amá dóo azhe'é bich'ǫ' adoolniil.

X. Evaluation "Safeguards"

Amá dóo azhe'é jilǫigo ha'áłchíní nabi'dilkaahígíí t'áá iiyísíí baa akójinízigo ha'yá'át'ééh haalá ei naasgo binahji' ha'áłchíní bił na'anish dooleet biniyé. Naní ha'áłchíní naask'áá'go bee'ééhózin dooleeígíí ha'áłchíní nilínígíí áłchíní bich'ǫ' anádahazt'i'gó t'áá yidaneel'ánigo 'ániltsoo nidabi'diningo 'ídahoołaaago bił hazáqǫjǫ' binahji' t'áá ba'ahoot'i' dooleeígíí t'áá bee hoziní yiileh.

Díí biniinaa' t'áá díkwíigo shíǫh ałkee' haz'áqago binahji' hazho'ó ei ha'áłchíní naalk'áá'go bee'ééhózin dooleet:

Áłtsé ei amá dóo azhe'é jilínígíí t'áá hadanizahádziigo háiyiit'éego shíǫh ha'áłchíní nidiilkaahígíí bee hoł hodooní. 'Ákondí ła'áqǫ jiniigo t'éiyá ałdoo. 'Áádóo **t'ááshíjǫ' 'ákót'é** jiniidó hástá'diin (60 days) yiilkááhjǫ' ha'áłchíní há'nalká.

'Ákó ha'áłchíní naalkaahgo éí doo haadáyiit'éego t'áá'sizǫnt'éé ei dóodaí bizaad yee yalti'ígíí dá ei doodaí bee' bich'ǫ' anáhoot'i'ígíí da biniinaa bi'doolch'ǫjǫda dooleeígíí ei doo bee haz'áada.

Díí biníiná ha'áłchíní t'áá bíbizaad yee yalti'ígíí bik'éhgo naalkaahdo ákó ei ha'a'tii shíjǫ bich'í anáhoot'i'ígíí hazho'ó bee hozin yiileh. Áłtsoh na'bi'diskaa'go bá' da'oltá'í danilínígíí amá dóo azhe'é jilínígíí hoł aláhdooleet dóo bik'éhgo ha'áłchíní na'askaahígíí bee hołhodooní.

Ha'álchíní ałtso nabi'diskaahgo doohoł ákót'éegoda, t'áá naaní lahdéégo Independent Educational Evaluator IEE wolyéhígíí sha'álchíní sháneedoołkaah jinízingo t'áá bee'há'áhoot'í'. Ákó t'áá ha'at'iishjłh biniináá doohołákót'éhígíí bá da'oltá'í bee bił hojilnih; 'ákóndí 'ákwíí jinízingo t'éiyá. Áádóó bá da'oltá'í daníligíí háká'adooah łah há'hadeenitaahgoo. Díí naaní lahdéé na'alkaahígíí ei óltá'deę háyik'eh nidá'dóoleełgo bee ha'áhoot'ih. 'Ákónidíí t'áá bá da'oltá'í nida'álkaah'ígíí 'át'éigo 'ada'alíní'gíí bik'ehgo nida'álkaahígíí t'éiyá bá'ahoot'í'.

Náání bá da'oltá'í danilínígíí t'áá bínida'áskááh'éé t'ádii yikéé' saad hólqógo ei hearing officer dóo due hearing wolyéhígíí deiyii'dookłgo bee bá'ahoot'í'. Ákó hearing officerígíí t'áá bá da'oltá'í danilínígíí yich'ijł siljigo ei t'áá hó' naaní lahdéé nida'álkaahígíí yizhdookł dóo bik'eh nijjdóoleeł. Ákó ndí naaltsoos bik'ehgo nida'askaahígíí ei t'áá'át'é due process hearingdí chódeedoo'ijł.

XI. Individualized Education Program IEP – Álchíní bich'ł 'anídahazt'í'ígíí naaltsoos bá hadadilyaago bik'ehgo bił na'anish

Ha'álchíní t'áá anii bich'í'ánahoot'í hódooniidgo álchíní bich'ł anídahazt'í'ígíí naaltsoos bá hadadilyaago bik'ehgo bił nida'anishígíí łah bá hadidoolnił. Díí naaltsoosígíí olta'di ha'álchíní bik'ehgo bił na'anish dooleełígíí bikáá' dasdzohgo 'ídoonił.

Naakí ałkee' haz'ąągo iiyísíí bik'áá yiisdzó dooleeł.

Áłts'égone' eiyá ha'álchíní t'áá yineel'ąnigo 'ániltsoo yihwiidoołaaahígíí t'áálá'í naahají bá áłkéé' dazdzohgo adoołnił. Náána olta'dí haayiit'éego 'ihwiidoolááłígíí dóo haiyiit'éego bik'a'ana'awó'go 'óhoolaaah dooleełígíí naaltsoos bikáá' adoonił.

T'áa hónaasídí ałdoo' ha'álchíní olta'hazají haa'shłłh nizáadígó 'óhool'aaahígíí dóo t'áálá'í nináhíhahjł ha'at'iishjłh yihwiidoołaaahígíí dóo haiyiit'éego yi'hooł'ąą'ígíí bi'dinool'ąąłígíí bikáá' adadoolnił. Náána haiyiit'éego bika'anáwoo' dóo hái bił nidaalnishdooleełígíí dóo hanizááhgo biká'aná'awoodooleełígíí t'áá bee hozínigo adoołnił. Náána haiyiit'éego ha'álchíní t'áá náánilahjł álchíní doo bich'ł inídahazit'í'ígíí ył da'oołtá' t'áá bee hozínigo adadoolnił. Áádóó naasgoo ha'álchíní

díí'ts'aadah binááhaí dóo yiwójjí' háíyit'éego bił na'anish dóo haajigo wódáhgo ólta'ígíí yich'íh dádídoogaalígíí bikáá'dahdzohgo naaltsoosígíí hadidoolniit.

Díí naaltsoosígíí amá dóo azhe'é dóo bá dah'olta'í danilínígíí hadeedidoolíí. 'Áádóó' t'áá háishíí ha'álchíní łahdoo yaa'akónízín dóo yaahadoodzihgíí łahdoo bee bá 'ahoot'í. Ákondí hwí amá dóo azhe'é jilínígíí t'áá 'i'yísíí ha'álchíní baa akójínízínígíí biniinaa hwí 'áłąą'jjí' baa yájíłt'í dooleet. Áadí iinidída bá olta'í alaají' ha'álchíní yá'ólta'ígíí dóo haishííh alaají' álchíní bich'í'ínídahazt'ígo yit naalnishígíí dóo t'áá háishííh náání lahdéé 'álchíní yik'ihadoodzí nilínígíí 'ałdoo' bá'adáhazt'í.

XII. An IEP Meeting - Álchíní bich'í' anídahazt'í'ígíí naaltsoos bá hadadilyaago bik'ehgo bił na'anish baa 'alá'aleeh.

Ha'álchíní bich'í' anáhoot'í'ígíí naaltsoos bik'ehgo bił na'anish dooleełígíí bá hadilneęego baa 'alá jileeh dóo baa t'áálá'í jileeh. 'Ákó ha'álchíní ólta'hazaąjí t'áálá'í nináhihahjí ha'at'íishííh yihwiidoołaałígíí dóo haiyiit'éego biká' aná'áwo' dooleełígíí baa hwíínit'íh.

Náána amá dóo azhe'é 'alá'aleehdí t'áá i'yísíí nijigháá dooleet hwiiníjinízín'ígíí biniinaa bá da'olta'í danilínígíí t'áá hábóhónee'áą'gó ha'ayoosin dooleet. Há'atáh halné'ígíída jinízínigo ei doodaí ha'adiitsá'ígíí da jókeedgo 'bee há'ahoot'í.

Díí'go hazaą'go i'yísíí biniighéí 'aláh'áleeh.

'Áłtsé eiyá ha'álchíní 'iinidída naaltsoos bá hadilnéego báníyát'í dóo bináhát'ágó. Náána ha'álchíní álchíní t'áá'íídąą naaltsoos bá hádíł'éego łahgo baa 'análneeh ei doodaí bá baanáhwiint'ííhdo dóo bii'niná'deest'ííh dooleet hódoo'niidgo t'éiyá. 'Áádóó shaa'álchíní na'bi'dilkaah dóo ninaabi'di'doolkáh jinízínigo ałdoo' binahjí' 'aláh naa'doodleet.

Ákó t'ádoos 'aláh'áleehgo t'áá háadáyit'éégoda ha'álchíní olt'a'dí t'áá'íídąą naaltsoos bá' hádilyaago hwí'ałdoo' naaltsoosígíí łá' jókeedgo t'áá bee 'ahoot'í.

Nááná `alah`ádooleeh t`áá haagone`sh`j`h t`áá hábóhóneedzánígíí t`áá bee hozínigo bee `i`iishjání`ízhdi`j`h. Díí binahji` naaltsoos hach`i al`j`h, díkwíj` gone` `aláh `adoolee`ígíí bikáá`go. T`áá iiyísíí doo ha`bóhóneedz`q`da yiileehgo bá daholt`á`í bił náhójlilnih dóó t`áá nááná lahgoo yookkáángo habóhóneedz`q`doolee`ígíí bee bił náhójlilnih. T`áá ákót`ée ndí doo hánaabiighágo bá`olt`á`í béesh bee hane`é biyij`i ei doodaí naaltsoos biyij`i yee holdáhodoolní.

Bá`olta`í t`áá ch`eeh adaat`j`j`dgo t`áábí t`áásáhí ha`álchíní yaa alah doolee`lgo t`áá bá bee `áhoot`i`. Ákondí t`áá haiyiit`éego ha`álchíní b`q`h hwiiníst`j`dígíí naaltsoos, Prior Written Notice wolyégo, biyij`i hwił iishjání ídoonił.

XIII. Discipline - Álchíní bich`i` anídahazt`i`ígíí ba`át`é bidé`it`j`hgo adihódiilt`i`goo bee haz`q`anii bee alch`eedoolníł.

T`áá altsó da`oltá`go bee haz`q`anii bik`éhgo da`oltá`go náhaz`q`. Háálá t`áá altsó álchíní b`q`h`hááh hasin dóó doo łah atihdoonił biniyé bee haz`q`anii daholó. Ákó ha`álchíní bich`i` aná hoot`ígíí ólta`gii t`áá háadá yiit`éego baa`át`é` bidé`it`j`hgo dóó `adíhoodiilt`i`go t`áá náji` `ats`aa bi`didoolt`eelgo bee haz`q`. Ákondí ha`álchíní bee bich`i` anáhoot`ígíí bá da`oltá`í danilínígíí t`ááyiid`q`q` ha`álchíní baa`át`é bidé`ánát`j`i`ígíí bił bee dahozingo ei doo t`áá hoshch`i náji` abi`didoolt`eel da.

Nááná ha`álchíní t`áá yéego ba`át`é bidé`it`j`hgo adihoodiilt`i`hgo al`dóó siláo biká` hódoonihgo t`áá bee `áhoot`i`. Ákót`j`hgo ei ha`álchíní t`áá at`é nt`é`é` binaaltsoosígíí siláo bich`i` holj`h.

`Ákó łah `álchíní bich`i` aná hoot`ígíí t`áá neeznááj`j`j`i (up to 10 days) t`éiyá `atsaa bi`didoolt`eelgo bee ahoot`i`, t`áá `álchíní doo bich`i` anáhoot`ída`ígíí at`éigo b`q`antsáhákees.

Nááná łah ei `álchíní bich`i`anáhoot`ígíí neeznááj`i dóó bilaahgo (more than 10 days) `i`i`k`q`j`i `ólta`doo `ats`áá bi`dillt`é`go bá ólta`í danilínígíí ha`álchíní bich`i` anáhoot`i`ígíí t`áá biká`ánáwoo`yé`é`gíí `atéigo t`áá yił naalnish dooleeł.

Áádóó łah ei áłchíní bich'į'anáhoot'ígíí neeznáájł dóó bilaahgo 'iikááhgo 'atsaa bí'dilt'éhgo dóó naaltsoos bik'ehgo bił na'anishyeę doo bik'ehgo bił na'anish yiléigo ei bá alahnaa'ádleet.

Áádíí ha'áłchíní bá alah'aleehígíí ei t'áá háiyiit'éego daats'í bich'į'anáhoot'ígíí éí doodaí ei doo hazho'ó t'áánilíngíí át'éego bił na'anish dóó biká'aná'awooda biniinaa baa'át'é bidé'ádzaago bich'į'anáhóót'í' silłł ha'niigoo baa na'hwiidoot'įłł.

T'áá aníí bich'į'anáhoot'ígíí éí doodaí ei doo hazho'ó t'áánilíngíí át'éego bił na'anishgó biniináá ákót'é hódooníldgo ei doo ólt'ádo naajł 'ats'aa bí'didoolt'eelá. Áádóó hazho'ó ei naaltsoos bik'ehgo bił na'anish dooleel hodooniidyééígíí bá łahgo at'éego t'áá bini'nílingíí at'éego ba'ínaadoolniłł.

Áádóó nááná doo ei bich'į'anáhoot'ígíí éí doodaí ei doo ei hazho'ó bił na'anishígíí biniináá ákót'éeda hódooníldgo ei t'áá ólt'ádo naajł ats'aa bí'didoolt'eel. Ákóndí t'áá naaltsoos bik'ehgo bił na'anish dooleel hodoonid yéé bik'ehgo t'áá biká'aná'awoo'dooleel.

Ákeedii gone'í ei ha'áłchíní bich'į' aná hoot'ígíí neeznáájł dóó bilaahgo bik'ehgo bił ninaa'ánish dooleelígíí ei ba'hanaadilłh.

Ákó ha'áłchíní t'áádii t'áá 'ach'į'náhwiiłnaago, há'á't'íí biniináá doo 'ákót'éego 'áát'įłłígíí biniiyé nabi'dídoolká, dii functional behavior assessment wolyé.

XIV. Protecting Everyone's Right to a Safe District – 'Ólt'á haząągii hazho'ó ólt'ádo biniighé t'áá áltso Diné bee haząąnii bik'isdast'í.

T'áá altsoh bá'da'ólt'á'í dóó amá dóó azhe'é danilínígíí óltá'įł dóó yá'adaht'éédaígíí, 'ánitsékees neiłnánígíí dóó bee'eldqóh da adaat'éhígíí, néhájáágo doo bił yá'át'ééh da dóó yah dabíné'. Ákó áłchíní bich'į' 'anádahazt'ígíí t'áá yidaneel'ąnigo 'ániltso go na'nitingo 'ódahoolaaah biniiyé Washindqondéé bee haz'ąąnii idaalyáá'ígíí ei bá'da'óltá'í' danilínígíí ei bee haząąnii yah neenilá.

Ákó áłchíní bich'í' ánídahazt'ígíí dah lá ákót'éego ánítsékees neiłnánígíí łah neeléigo ei doodaí náání łah Diné da yéego deenínígíí yee 'atíiyiiláágo 'óltá'doo dízdíín dóó 'ashdlá'j'j'j' (45 days) naajih ats'aa doolt'eeł. Ákó ha'áłchíní bich'í'ánáhoot'í'ígíí da lá' ákót'j'igo bee hołhódoonih dóó naaltsoos hach'í' adooniik. Háálá t'áá áłtso Diné bee haząanii bik'isdast'í' biniinaanígíí biniyé ha'áłchíní bich'í'ánáhoot'í'ígíí ei dízdíín yiiskááj' t'áá náání lahj'í' abi'didoolt'eeł.

'Áádóó náána ha'áłchíní t'áá yéego ba'át'é bidé'ít'j'j'igo adihoodiilt'ihgo ałdóó siláo biká' hódoonihgo bee 'áhoot'í'. 'Ákót'j'j'igo ei ha'áłchíní t'áá at'é nt'éé' binaaltsoosígíí siláo bich'í' holjih.

XV. Educational Placement -

Washindóó déé dóó Yoo'tó' Hahoodzo déé áłchíní bich'í' 'anádahazt'ígíí t'áá yidaneel'ánigo 'anıłtsogo na'ningo 'odahoolaaahgo bee haz'ąanii ídaalyáá'ígíí binahj'í' ha'áłchíní t'áájiik'eh dóó t'áá yineel'ánígíí at'éego bił na'anish dooleełígíí bee hazáanii FAPE wolyé.

Ákó łah 'áłchíní bich'í'ánádahazt'í'ígíí biniyé baa'áhína'íídágo naaltsoos bá hadádiil'íigo bił na'anishgo bee haz'ą. Ámá dóó azhe'é jilínígíí ałdóó t'áałaahdo 'ajíta'go bee haz'ą.

Áłtsé gone' 'áłchíní olta'haząaj'í yóhool'aahígíí haiyiit'éego bika'anáwo' dóó bił nidá'anishdooígíí dóó hanizahgo biká'aná'awoodooleełígíí t'áh bee hozínigo adoołniik. Náána haiyiit'éego 'áłchíní t'áá nanílahj'í 'áłchíní doo bich'í' ínídahazit'í'ígíí yíł da'ooltá' dooleeł dóó haiyiit'éego t'áá yineel'ánigo 'ınıłtsogo bika'aná'áwo' dooleełígíí t'ah bee hozínigo adadoołniik.

Áádóó naasdii áłchíní háí yiit'éego náání łahj'igo abi'didoolt'eeł hódooniidgo baa 'alah na'ídleego amá dóó azhe'é jilínígíí 'ałdoo' łahdoó hójilqó dooleeł lá.

XVI. Resolving Differences -

Ámá dóó azhe'é nilínígíí dóó bá' da'ólta'í danilínígíí da áłchíní bił nit'oonishígíí łahda doo t'áá ałchí'j'í' biníbeeł'éego yánítsékees yiileh.

Ákó `iishqashíí áłchíní bich`i` anáhoot`I`ígíí t`éiyá iiyísíí bá`áhat`íín ndí łahdii doo házho`ó áłj`l`ąa aleehda.

XVII. The Avenues to Resolve Disputes -

Ákó amá dóó azhe`é jilínígíí ha`áłchíní bił nit`oonishígíí t`áá doo hoł ákót`éegoda ei bá óltá`í danilínígíí bił iijání `íjiilłjłh. Nááná bá oltá`í danilínígíí ałdoo` áádéé há`át`íishii doo hoł ákót`éhqą` doo bił yá`át`éégo `ałdoo` yee hwił náhódoolní. Díígíí átłjłhgo t`áá há`át`iish doo t`áá `aheekt`éégo baa nitsáhák`éésígíí bee hazqanıi binahjł` bee `ałch`énaalnłłłígíí holq.

1. Avenue One: Working Directly with District Personnel

Áłtsé gone` éi t`áákw`e`é `olta` hazqągii áłch`eedoolniłgo bee ahoot`i`. Ákó amá dóó azh`e`é jilínígíí bá da`oltá`í danilínígíí t`áá há`át`íishíłh doo hoł ákót`éhígíí bee bił hojídoolní. Nááná shá`áłchíní shá baa `alahnaa`doodleł jiníigo bee hajidziłhgo áádóó bá da`olta`í danilínígíí t`áá yidáneel`ąanıgíí `át`éigo háka`ádoojah.

Nááná t`áá háidá náníłádeę`go áłchíní yłnidaalnishígíí há at`á` halné dóó at`á` naaghádoó dajinízıngo ałdoo t`áá bee ahoot`I`. Ákó t`éégo házho`ó t`áá hónítłóogo `ałghá`didoot`ááł dajinizingo ei hwił amá dóó azh`e`é jilínígíí dóó bá da`olta`í danilínígíí Yoot`óo`ıgo ałqajı bá oltá`í bidahoolní`ıgíí, Special Education Bureau wolyégo bił haz`ąanıgíí, bich`i` naaltsoos ádajiił`łjłh. Áádóó áadéé `át`á`naaghai mediator wolyégo łah háchóıdoot`ééł. Ákó házho`ó k`é nahasdlıł`go dóó t`áá yá`át`ééhıgo áłghá`deet`ááhgo ha`áłchíní bich`i` anáhoot`ıgíí hazho`ó báá ałah naa`ádlee` dóó naaltsoos bik`ehgo bił na`anishgo bee áłghádeet`ąanıéé łá`goo ínínáanıł`łjłh.

2. Avenue Two: Contacting Available Resources for Help and Support

Náákı gone` ei t`áá náanı łahdeęgo shik`á`ádoojá jinízıngoo ałdóó t`áá hábee adáhwiizt`i`. Díı ei amá dóó azh`e`é yikáá`ínıdaajáhıgíí ei doodaı éi t`áá náanıłahdeé go hazho`ó shikáá `adoolá jinízıngo biná`izhdıłkidıgíí bąanıdíneesht`áh jinízıngo ałdoo t`áá bee há`áhoot`i`.

3. Avenue Three: Filing a Formal State Level Complaint or Request for a Due Process Hearing

T'áá gone' ei t'áá wódá'hígó naaltsoos nidéestsós dóo shábaanáhwiidoot'ííł jinízingo áldoo' bee há 'adahwiizt'í'. Ákó amá dóo azhe'é jilínígíí bá'oltá'í danilínígíí ha'álchíní bich'í'anáhoot'ígíí naaltsoos bik'ehgo bee bił na'anish dooleet' hódooniidyéé dóo t'áá bee ałghádeet'áąnee bik'ehgo yił naalnishda jinízingó ei naaltsoos bee nijídoot'sós. Díí ei Yoot'óodí naaltsoos yá'ajíłtsós. Ákó díígíí a'téego bá da'oltá'í naaltsoos beenijíłtsósgoo, t'áá 'át'ée nt'éé ha'át'íishíłh doo hoł akót'éheę bikáá'náhiijizó. Áádóo Yoot'óodéé áłąajj' Áłchíní bich'í' ánídahazt'igo yił naalnishígíí State Director of Special Education nilínígíí hazho'ó sháneedootkáh dóo naaltsoos shich'í aneedoodlił jinízingo ei naaltsoos bikáá'gii t'áá hwí házhí dóo t'áá háishíłh łahdoo hak'íhádoodz'ígíí bizhí iiyiłíłh.

T'ádo t'áálá'í náhaahgoo t'éiyá díígíí át'éego hábaahwiinít'ijgo bee ha'áhoot'I'. Ákó Yoot'óodéé Áłąajj' Áłchíní bich'í' ánídahazt'igo yił naalnishígíí State Director of Special Education nilínígíí t'áá aní ha'át'íish haní nilineę'ígíí bił nilíłhgo ei naaltsoos hach'í' aneedoodlił dóo t'áá nááni łahgoo át'éego Alternative Dispute Resolution wolyégo há 'łá 'yiidoolił. Áádóo ei Yoo'tóodoo Áłaa'j' báda'olta'í danilínígíí há'neetkaah dooleet'. Naakí nideezídji' ei doodaí hást'ądiin yiisk'ąajj' ei háayit'éego naaska'ígíí doo bee'eehozínígíí bee hoł náhódooní. Ákó t'áá anii ba'olt'a'í danilínígíí t'ádo akót'éégo 'ída'iilaahgo éi hazho'ó ínidaadleeh bi'didoonił.

Náána lahdá ei t'áá ałch'íshídéé ha'álchíní bił nit'oonishígo naaltsoos alyaaígíí doo hazho'ó bee ałghá'deit'aah dóo t'á baa saad holó' yiileehgo ei t'áá hódáhígo aháá'hwiint'ij dóo naaltsoos aheeniłtsós. Díí naaltsoosígíí ei Yoo'tóodí Áłaa'j' báda'olta'í danilínígíí bich'í' ijiil'ijh. Áádéé ei Siláo At'á Nagháhígíí hearing officer wolyégo ha'yaanát'iih dóo t'áá haashijj' yit'éego hánáhó'doo'aał. Díí biiniinaa bee hazáąnii hak'ist'í'ígíí baa 'akójinizingo ha yá'á'tééh.

Altsé ei há'át'íishijj' dóo hoł ahódaat'éheę t'áá ałtheet'éego dóo doo héidábich'í ha'niigo hábaahwiinít'ijh. Náána amá dóo azhe'é jilínígíí naaltsoos bikáá t'áá ałtsóh yizhí adaát'ei dóo há'át'íishijj' dóo hoł akót'éehígíí t'áá ałtsó naaltsoos bikáá'íjiil'ijh. Áádóo háiyit'éego

há'át'íishijí dóó hoł áhódaat'éheęę há'álch'e doolniił jinízínígíí ałdoó naaltsos bikáá'íjiiłíh. Díí ei naakí nááháiji' bee ha'áhoot'I'.

Nááná bá'olta'í danilínígíí ałdóó naaltsos hweenéi yiiłtsosgo ałdóó t'áá bee bá adáhwizt'i'. Áádéé' ałdóó há'át'íishijí dóó hoł áhódaat'éida ei doodaí doo shá'álchíní doo bił na'anishda dooleeł jiniigo da naaltsos hweeneeltsós.

Ákee'dii bee haząąnii hoł bee hozin dooleełígíí eiyá t'áá łahgo at'éego ha'át'íish doo bee áłghá'deet'áhígíí shá baa náhwidoot'ijí jinízíngo ałdóó t'áá bee ahoot'I'. Ákó Áta' Naagheí t'éiyá bi'alnih dóó t'áahoshch'í' baa ahii'íildá dóó ałch'enal'ijh dóó hazho'ó bee ałghádeit'á.

XVIII. Due Process Hearing - T'áá hódá'hígóó naaltsos aheeniiltsos dóó ałąąhwiit'ijí

Ákó t'áá wódá'hígóó naaltsos aheeniiltsosgo dóó ałąąhwiit'ijigo bee haząąnii bee há'ádawiizt'i'ígíí hoł bee hozingo yá'át'ééh.

Altsé ei há'át'íishijí dóó hoł áhódaat'éheęęígíí t'áá átheekt'éego dóó doo heidábich'í' ha'niigo hábaahwiinit'ijhgo bee haząąnii hak'ist'I'ígíí baa akojinízíngo yá'át'ééh.

Nááná bá'olta'í danilínígíí naaltsos 'aheeniiltsósídó ashdlá'ts'aadah (15 days)yiiłkaají' ha'álchíní bich'í'anáhoo'tígíí baa ahii'iidoolda niigo yee náhoo'aah dóó t'áá ałtsó t'áá háishíh yik'i'hadoopzi danilínígíí 'alá'yiileh. Ółtá'doo łah ałąąji' bóhónii'ígíí łah at'áhgo t'éiyá ałah aleeh. Ákó ndii dooda dajídiiniíd nt'éęęgo ei doo ałah adooleełdá. Díí 'aláh'azliłhdoo tádiin (30 days) yiisk'ąají' bá ołtá'í t'áá há'át'íish doo hoł ákó't'éheęę t'áádoó ałch'eeyiidláągo ei t'áá naasji' t'áá wódá'hígoo t'áá ałhąąhnáhwidoot'ijí.

Háá gone' é dóó haadí shíh t'áá hódá'hígóó ałhąąhwiinit'ijí dooleełígíí ei hwí amá dóó azh'e'é jilínígíí t'áá hábóhóneedzánigone' bee na'hodoot'áál.

Áádóó hwé'agha'diit'aahíí shił holqó dooleeł jinízíngo t'áá bee ha'áhoot'I'. Nááná agha'diit'aahíí bich'í' nit'oolyeełígíí bi'ójineel'ąągo ałdóó Yoo'tóodéęé Álaají' báda'olta'í danilínígíí háyik'énit'oooleeł.

Ámá dóo azhe'é jilínígíí naaltsoos bikáá t'áá altsóh yizhí adaát'ei dóo há'át'íishíjh dóo hoł akót'éehígíí t'áá altsó naaltsoos bikáá'íjiil'íjh.

Nááná áłghá'deet'aadí hwí ei doodaí hwee'ághá'deit'áhii niliinígíí ei ha'álchíní naaltsoos bee na'ask'aa'ígíí ei yaaná halné dooleet. Áádóo hwee óó'íjnii holqógo`da ei áádii bá'ahoot'I dooleet. Ákóndíí há'át'íishíjh binahjí' `áji'niidoolee'ígíí ei t'áá ashdla'j'jh (5 days) yoolkááł hadziigo bá'olta'í danilínígíí bee bił náhozhdoolnih.

Kwe'é holzhishgoo ei alhaqahwiit'í'ígíí łahgoo ínidooniił dahjidiiníidgo da ei naaltsoosígíí bee hadazhdídoolił t'áádo ashdlajł (5 days) yiiłkááhí.

Áádóo áłghá'deet'aadí t'áá ha'ígííshíjh holzhishgo naaltsoos nát'áá hánáltsoosgo aldoor' t'áá bee ahoot'í.

Ákó altsó áłhaahwiiníst'í'íhdoo dizdín (40 days) yiiskáaji' háiyiit'éego shíjh bee náhoot'áanii nilínígíí ei hoł ná'hódoonih. Áádóo béeso bik'éí áłhaahwiiníst'í'd'ígíí ei olta'doo ha'yik'énit'ooleet, ákóndi hwé aghá'diit'ááhí nilíngíí ei doo yich'í' nit'ooleetda.

Siláo At'á Nagháhígíí hearing officer wolyéhígíí t'áá hajigo shíjh yee na'hóní'ání'ígíí ei bik'ehgo bee hazaqanii dooleet. Ákó ndí t'áádii t'ádoo hoł nilíjgo ei t'áá náání łahgoo t'áá iiyisíí hódáhígóo aná' t'ááhíjí civil court wolyéují yaa'hádoot'igoo bee ahoot'I'. Ákó táadiin (30 days) yiiłkaaji' ei `áájigo civil courtjí goo naaltsoos il'íjh.

XIX. Private Schools / Home Schools and Special Education –

T'áá náání łahjigo `olta' béeso bik'éh nida'iyyéhíjí t'áá sádíí bee hazáanii naahodlq'. `Ákó ha'álchíní łah`aají `iidoołtá' hót'ooniidgo ei t'áá hábik'énit'olyeelgo bee ha'ahoot'i'. Ákóndí t'áá hwí ajíniigo ei t'áá hóbik'éní'jidoolleet. `Ákó `aají' `olta' béeso bik'éh nida'iyyéhígíí t'áá bíbee hazáanii dahólq ndí t'áá `álchíní bich'í' ánídáhazt'i' bi beehaz'áanii bik'idást'i' `aldoor'. Díí hazho'ó bina'izhdiłkidgo yá'át'ééh.

XX. Gifted Students -

Áłchíní bich'í' ánídáhazt'i' ndí t'áá hódáhigo `idahooł'aahígíí ei t'áá náání sahdii áłchíní bich'í' ánídáhazt'i'ígíí nahalíngo bik'á aná'áwo' dooleet ákóndí t'áá díkwíí shíjh `alkee' haz'ąągo ei doo bik'ist'i'da. Díí hazho'ó bina'izhdiłkidgo yá'át'ééh.

XXI. Parent Resources - Ámá dóó azhe'é yikáá'inídaajágo bił nidá'hazáǵnígíí bibéesh bee hane'é daaszó.

1. New Mexico Parent Advocacy and Support Groups

Yóoto Hahoodzoh biyi'jǵí ámá dóó azhe'é yikáá'inídaajágo bił nidá'hazáǵnígíí.

- ARC of New Mexico (505) 883-4630
- Colfax-Citizens for the Developmentally Disabled (505) 445-5674
- Developmental Disabilities Planning Council (505) 476-7330
- Governor's Commission on Disability (505) 827-6465
- Native American Protection and Advocacy Project (505) 566-5880 or (800) 862-7271

- Parents for Behaviorally Different Children (505) 265-0430 or (800) 273-7232

- Education for Parents of Indian Children with Special Needs (888) 499-2070 or 505-767-6630

- Parents Reaching Out (800) 524-5176

2. Free or Low Cost Legal Services

T'áájiik'e dóó t'áá 'ayáhigo 'aghá'diit'áhii danilínígíí.

- Albuquerque Bar Association Volunteer Lawyers (505) 243-2615
- New Mexico Legal Aid (505) 243-7871
- New Mexico Protection & Advocacy System (800) 432-4682

3. New Mexico Public Education Department

Yóoto Hahoodzohjí 'Óltá' 'Álǵají' bó'dáhoolníhigíí

120 South Federal Place, Room 120, Santa Fe, New Mexico 87501
Special Education Bureau (505) 827-1457

Can provide forms and assistance with filing a complaint or due process hearing and answers and questions about the law. Ask to speak to a Parent Liaison.

4. Online Resources in Special Education

Béésh t'áá binítsék'ees biyi'jj' bee `eedahozínííí

- The website of National Dissemination Center for Children with Disabilities at www.NICHCY.org is a comprehensive source for administrators, educators, and parents.
- The National Disability Rights Network: Protection & Advocacy for Individuals with Disabilities at www.ndrn.org is a non-profit membership organization for the federally mandated Protection and Advocacy (P&A) Systems Client Assistance Programs (CAP) for individuals with disabilities.
- Built on the concept of “parents helping parents,” the Pacer Center, Inc., (Parent Advocacy Coalition for Educational Rights) at www.pacer.org offers a wide range of materials, information, and assistance to families.
- The information presented at www.pbis.org by the Center on Positive Behavioral Interventions and Support is available in both English and Spanish.
- View the Individuals with Disabilities Education Improvement Act of 2004 (IDEA) or further explore federal regulations and issues at the United States Office of Special Education Programs (OSEP) www.ed.gov/about/offices/list/OSERS/OSEP.
- Obtain the New Mexico state special education rules online through the Public Education Department at www.ped.state.nm.us/seo , as well as links to other topics related to special education in New Mexico.

Document translated by: Dr. Vincent Werito, Ph.D (Navajo)
Project Coordinator: Alvino Sandoval (Navajo) EPICS